

Lærerovergrep

Hovedsaken
OVERGREP I SKOLEN

Misbrukte elever i 35 år

Læreren misbrukte gutter i nærmere 35 år. Rektor, skolesjef og politi ble varslet om overgrepene, men han ble ikke stanset.

16.03.17 Sjøveitsholmen | @Hovedsaken.no
FOTO: Tommy Elingsen

«Jeg likte lærergjerningen. Men nei, jeg skulle nok ikke vært lærer.»

Lærer og overgriper

Tittel på prosjektet: Overgrep i skole og barnehage

Journalister:

Sonja Holterman tlf: 90 40 96 30 E-post: sh@utdanningsnytt.no

Research:

Albin Holterman Ødegaard tlf: 95 74 77 15 E-post: albins@live.no
Journalistenes postadresse: Samme som redaksjonen.

Redaksjon:

Utdanning
Hausmanns gate 17
Postboks 9191 Grønland
0134 Oslo
Tlf: 24 14 20 00

Publiserte artikler i Utdanning (papir) og på utdanningsnytt.no:

Utdanning:

- 1.12: [Over 250 barn misbrukt av en ansatt i skole eller barnehage](#)
- 1.12: [Geografisk oversikt over overgrepssaker siden 2010](#)
- 1.12: [Skjematisk oversikt over de 74 sakene](#)
- 1.12: [Røe Isaksen om overgriperne i barnehage og skole: Et voldsomt høyt tall](#)
- 2.12: [Overgrepssøkte får jobbe i videregående skole](#)
- 2.12: [Elever mener reglene for overgrepssøkte bør endres](#)
- 2.12: [Partitopper vil nekte overgrepssøkte lærere å jobbe i videregående](#)
- 3.12: [Frp-politiker om lærerovergriperne: «Det nytter ikke hvor mye vi vedtar, dersom de som står oppe i dette i det daglige ikke er villige til å gripe fatt i ting de oppdager»](#)
- 4.12: - [Lærere og skoleledere er lite kjent med oppmerksomhetsplikten](#)
- 5.12: - [Tungt å være tillitsvalgt for overgrepssøkte](#)
- 6.12: [Læreren misbrukte elever i 35 år](#)
- 6.12: [Engen: – Han dro oss ned i søla, alle sammen](#)
- 6.12: [Aarhus: - Han sa at ingen av overgrepene skjedde i skoletiden](#)
- 6.12: [Læreren: - Jeg lever i skam](#)
- 6.12: [Johannessen: – Jeg hørte aldri noen rykter](#)
- 6.12: - [Jeg skjønnte at ingen kom til å hjelpe meg](#)
- 8.12: [Hver måned blir en ansatt i barnehage eller skole dømt for overgrep](#)
- 9.12: 20 elever ble misbrukt av læreren, Utdanning nr.21, (Hovedsak) (Se vedlegg 5.)
- 9.12: [SFO-ansatt dømt til fem års fengsel for overgrep](#)
- 11.12: - [Barn som er utsatt for overgrep, leter etter voksne som lytter](#)
- 13.12: [Sterke reaksjoner i Tysvær etter oppslag om overgrepssak](#)
- 16.12: [Fire barnehageansatte i Bergen under etterforskning for overgrep - én er dømt](#)

www.utdanningsnytt.no/overgrep

Når og hvordan kom arbeidet i gang?

«Vi har en svært alvorlig svikt i rutineene når dette kan skje gang på gang.»

Leder i Utdanningsforbundet, Steffen Handal

Sommeren 2015 hadde Jeg et ønske om å lage en sak på kriminelle lærere.

Jeg forhørte meg med ulike forskningsinstitusjoner, Utdanningsforbundet, gikk gjennom kriminalstatistikken til politiet, Straffereaksjoner i SSB og Kripas-rapporter. Ingen hadde oversikt over straffedømte lærere.

Jeg gikk inn på pressetjenesten på Domstol.no og gikk inn på de ulike tingrettene for å se på avgjørelser de tre siste månedene. Det var vanskelig å finne lærere i dommene. Dommene er ikke søkbare, og i de fleste tilfeller er ikke yrke på den dømte nevnt. Enkelte tingretter nevner hvilken paragraf den tiltalte har forbrutt seg mot i overskriften, og ved å se etter paragraf 193, «for å ha skaffet seg seksuell omgang ved misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold,» fant jeg et par saker hvor lærere eller barnehagelærere var dømt for brudd på denne paragrafen.

Jeg søkte også i Retriever, NTB og i ulike søkemotorer. Straffesakene som involverte lærere i skole og barnehage, var nesten uten unntak seksuallovbrudd.

Jeg bestemte meg da for å innsnevre prosjektet og ville skaffe en oversikt over ansatte i skole og barnehage som var dømt for overgrep og befatning med overgrepsmateriale.

Jeg tok kontakt med tingretter, både på telefon og personlig, for å høre om det var mulig å få ut dommer hvor skole- og barnehagefolk var involvert. Tingrettene viste til personvernet og

ville ikke gi ut dommene samlet. De krevde saksnummer, navn på dømte eller annen relevant informasjon i hver enkelt sak.

Jeg søkte Domstolsadministrasjonen om å få en statistisk oversikt over dommer fra tingrett og lagmannsrett i overgrepssaker hvor de dømte var skole- eller barnehageansatte. Domstolsadministrasjonen sa at de ikke hadde oversikt over yrkesbakgrunnen til dømte. Jeg sendte da en skriftlig søknad om å få en oversikt over alle overgrepssaker i 2015. Igjen fikk jeg avslag, denne gangen med henvisning til de sårbare fornærmede i overgrepssakene.

Jeg bestemte meg da for å lage statistikken selv. Jeg gikk gjennom alle overgrepssaker i tingrettene. Det er 64 tingretter. De fleste legger ut dommer fortløpende, og merker dem enten med navn på lovbrudd eller med paragraf. Jeg lette etter paragrafene som omhandler overgrep og overgrepsmateriale.

Det var en tidkrevende jobb, og jeg brukte en arbeidsdag hver uke gjennom høsten og vinteren 2015 til dette arbeidet. Jeg samlet en tykk bunke dommer. De fleste involverte ikke ansatte i skole og barnehage, men planen på dette tidspunktet var å samle alle overgrepssaker fra august 2015 og ett år fram i tid, og se på offer, gjerningsmann og dennes yrkesbakgrunn.

23.februar 2016 kjørte TV2 en sak om dømte overgripere det siste året. De la ut flere saker på nett om tallene og dommene. Blant annet redegjorde redaksjonen for hvordan de hadde laget oversikten; nemlig ved å få dommene fra Domstolsadministrasjonen.

Dommene var plutselig ikke så interessante lenger, og jeg hadde flere møter med redaktøren i Utdanning hvor vi diskuterte hvor mye tid og ressurser vi nå skulle bruke på saken. Resten av redaksjonen hadde allerede måttet dekke opp en del for arbeidet med en sak som ikke ble noe av. Spørsmålene de stilte seg var: Skulle de skrinlegge hele saken? Fortsette å hente inn dommer og få en sak som lignet til forveksling TV2 sin? Eller starte, nesten, helt på nytt? Redaktøren vurderte at saken var så viktig at det var verdt å bruke enda mer tid på den, og de ble enige om å ta ett skritt tilbake og fokusere utelukkende på ansatte i skole og barnehage.

Domstolsadministrasjonen kom ikke med noen beklagelse eller god forklaring på at de valgte å gi TV2 dommene, mens Utdanning ikke fikk dem. (se vedlegg 1)

Hva var problemstillingen ved starten av prosjektet?

Mitt første mål var å finne alle overgrepssaker fra de siste årene hvor en skole- eller barnehageansatt var involvert. Jeg avgrenset søket til å gjelde alle saker hvor det var fattet dom i tingretten etter 2010 eller den ansatte var siktet/tiltalt i samme tidsrom. Jeg bestemte meg for også å ta med saker hvor den ansatte enten ble frikjent eller siktelsen/tiltalen ble frafalt. Jeg ønsket å få alle dommene, både fra tingrettene og lagmannsretten for de som var

anket dit. Tanken var at dommene er fakta som igjen kunne brukes til å lage statistikk, som igjen kan brukes til å lage mange saker i uker, måneder og år framover.

I saker som ble henlagt eller som enda ikke var kommet til retten ville jeg ha innholdet i siktelsen/tiltalen, fakta om den siktede/tiltalte og årsak til det ikke endte med dom. Eller fakta om når saken skulle opp i retten.

Utvalget ble utvidet fra å gjelde lærere i barnehage og skole, til også å gjelde andre ansatte i virksomhetene. Rektorer, vaktmestere, assistenter og spesialpedagoger som i løpet av en skole- eller barnehagedag kunne komme til å være alene med et barn eller danne en relasjon til barnet.

Statistikken jeg ønsket å lage ville forhåpentlig belyse et samfunnsproblem som var ukjent; nemlig at enkelte av de som passer barn i skolen og barnehagen, utnytter dem seksuelt. I tillegg til å få vite hvor stort problemet var ønsket jeg blant annet å få svar på spørsmålene: Hva gjør de andre ansatte for å stanse overgriperne? Hvor mange barn er offer for en ansatt i skole eller barnehage? Hvor gamle er ofrene? Forgriper de ansatte seg på barna mens de er på skolen og barnehagen? Får overgriperne holde på lenge før de blir tatt? Blir de dømt og hvor lang straff får de?

Jeg ønsket å lage en statistikkbank hvor bladet i første rekke presenterer samlede tall fra 2010 til 2016, og hvor jeg i årene framover kunne føre inn nye overgrepssaker i skole og barnehage.

I tillegg ønsket jeg som nevnt å lage en kort reportasje fra hver enkelt overgrepssak.

Metode - del 1: Hvem vet hva?

«Nå må vi vurdere hvordan systemene våre kan fungere bedre og gjøre mer for å forhindre at det skjer igjen.»

Leder i Utdanningsforbundet, Steffen Handal

Hva vet utdanningsmyndighetene om overgrepssaker i skole og barnehage?

Svaret var at de vet lite, eller ingenting. En omfattende ringerunde til utdanningsansvarlige i flere kommuner, blant annet Sandnes, Bergen, Trondheim og Oslo viste at de ikke hadde noen register eller oversikt over overgrepssaker i skole og barnehage. Utdanningsansvarlige kunne nevne at de hadde hatt en sak eller to, men ønsket ikke prate om dem eller gi noe informasjon om tid, sted eller dom. Heller ikke opplæringsavdelingene i fylkene har en slik oversikt. Fylkesmennene har verken rapporter eller statistikk på dette.

Utdanningsdirektoratet og Utdanningsdepartementet visste heller ikke noe om omfanget av overgrep begått av ansatte i opplæringsinstitusjoner.

Jeg søkte gjennom tilsynsrapporter på flere av fylkesmennenes hjemmesider.

Fylkesmennene har tilsynsansvar, men seksuelle overgrep har ikke vært tema for noen tilsyn.

Hva visste forskerne?

Flere forskere, sexologer og psykologer har vært inne på problemstillingen, og det framkom at det ikke er ukjent at seksualovergripere ønsker å jobbe med barn, og at de gjør det. Det er ingen som har kartlagt eller forsket på offer for seksualovergripere i skole og barnehage. Jeg leste flere rapporter om seksuelle overgrep og fant informasjon om problemstillingen, men ingen tall eller noe som lignet en oversikt.

Hva visste politiet?

Jeg pratet med politiet i Oslo og fikk vite at de ikke hadde noen oversikt over saker hvor mistenkte for overgrep eller overgrepsmateriale jobbet i skole eller barnehage. Heller ikke politiet i Bergen hadde en slik oversikt, selv om de den siste tiden hadde hatt flere store saker med barnehageansatte og overgrepsmateriale. Lokale politifolk viste til Kripos og avdelingen som har ansvar for etterforskning av overgrepsmateriale på nett. Kripos hadde heller ingen slik oversikt, men jeg fikk tilsendt flere rapporter. Ingen av dem nevnte ansatte i skole og barnehage som en gruppe overgripere. Etter første fase visste jeg også at verken kriminalstatistikken eller statistikk over dømte kunne hjelpe med å finne antall saker, eller bedre, selve sakene.

Hva visste domstolen?

Etter første fase visste jeg at Domstolsadministrasjonen ikke kunne gå inn i dommene og finne yrkesbakgrunnen til den dømte. Å be om oversikt over alle overgrepssaker helt tilbake til 2010 var et alternativ, nå som TV2 faktisk hadde fått en slik oversikt for 2015, men jeg kom fram til at det ville bli for mye materiale å gå gjennom. Jeg søkte dermed ikke om å få tilsendt alle dommene.

Jeg visste også at tingrettene ikke kunne gi ut dommer med overgrep som tema på forespørsel. For å få innsyn i en enkelt dom måtte den enten være mindre enn tre måneder gammel, slik at den fortsatt lå på nett, eller så måtte jeg ha flere konkrete opplysninger i hver enkelt sak.

På Lovdata.no kunne jeg finne enkelte av dommene som var anket til lagmannsretten. Det var altså mulig å få en del opplysninger fra domstolen. Noe var rimelig lett tilgjengelig, slik som lagmannsrettens dommer og de nyeste dommene fra tingrettene. Resten skjønnte jeg at ville bli tidkrevende og utfordrende å få tak i.

Hvordan finne fram til overgrepssakene?

Jeg var nå sikker på at det ikke fantes noen oversikt over skole- og barnehageansatte som var involvert i overgrepssaker. Jeg måtte selv finne sakene, og deretter finne så mye informasjon om hver enkelt som mulig av domstolen, politiet, skolemyndighetene og advokater.

Metode - del 2: Kartleggingen av overgrepssakene og casen som ble hovedsaken

Etter de innledende søkene og samtalene hadde jeg inntrykk av at omfanget av overgrep i skole og barnehage var forholdsvis lite, men at hver enkelt sak var en voldsom belastning for

alle involverte. Mediene har jevnlig enkeltsaker hvor en ansatt i skole eller barnehage er siktet for overgrep, og de samme mediene følger gjerne opp med saker om rettssaken og dommen. Like ofte forsvinner fokuset på sakene etter omtalen av den første fengslingen. Et unntak var Dagbladet som i årskiftet 2012-2013 hadde en serie saker hvor de samlet overgrepssaker i skolen fra 2011-2013. De fant åtte saker.

På bakgrunn av dette forventet jeg at det ville være overkommelig å finne sakene, få kommentarer og presentere alle sammen samlet.

Første mål var altså å finne sakene. Nummer to var å få utlevert dom eller informasjon om siktelsen/tiltalen. Mitt tredje mål var å prate med en eller flere involverte hver enkelt sak.

2.1 Å finne overgrepssakene

Jeg søkte etter overgrepssakene på mange ulike måter. For at jeg skulle kunne finne dem måtte de være omtalt eller jeg måtte få tips fra berørte, advokater eller politi. Eller det måtte finnes en ny dom, eller en dom fra lagmannsretten.

2.1.1 Mediene:

Mediene ble den beste kilden for meg. Jeg søkte i Retriever, NTB, NRK, TV2 og åpne søkemotorer. Jeg brukte mange ulike søkeord på hvert søkested, printet ut alle omtalte saker og la dem inn i permer.

Jeg fant mange saker, og lagret dem i permer etter geografi. Det viste seg imidlertid at enkelte saker ble omtalt på så ulike måter, og med så mange små feil at det som i utgangspunktet så ut som to ulike saker, i virkeligheten var den samme. For eksempel var en overgrepsmistenkt barnehageansatt omtalt som «32-åring» i en avis, mens han i en annen var «23-åring». Denne saken lagret jeg først som to, og senere som en. Motsatt var det enkelte saker som var så like, at jeg først lagret dem som en sak, men så viste det seg at det var flere, like saker. For eksempel var det i løpet av 2016 fire barnehageansatte i 20-årene i Bergen som var siktet for overgrepsmateriale. Enkelte av disse misforståelsene ble ikke oppklart før jeg fikk tiltalen eller dommen og så navnet på overgriperen.

Jeg erfarte at lokalmedier følger domstolen tett og at de fleste sakene var omtalt her. En utfordring var at en del lokalaviser bare omtalte den første fengslingen. Et eksempel var en lærer på Sunnmøre som var siktet for overgrep mot en elev i 2010. Saken var omtalt en gang i en lokalavis. Det var ikke presisert hvilken kommune det var snakk om, og politiet var sitert under navnet «politiet». Dette gjorde nok lokalavisa for ikke å identifisere læreren, skolen eller offeret, men det gjorde jobben med å finne ut om saken endte med dom, frifinnelse eller frafallelse vanskelig.

I dette tilfellet ringte jeg både til lokalavisa, politiet i en av de store byene i lokalavisas nedslagsfelt, skolesjefen i en av de andre større kommunene i området og rektor ved en av barneskolene i kommunen. Bare skolesjefen mente å ha hørt om saken, og mente at siktelsen mot læreren ble frafalt. Jeg strøk da saken fra lista. I andre overgrepssaker var dommen omtalt, men uten konkrete opplysninger som for eksempel navn på aktor, forsvarer, dato for dom eller nærmere stedsangivelse. En slik omtale kunne være: «Lærer dømt til ett år og fire måneders fengsel for overgrep,» etterfulgt av henvisning til paragrafer og informasjon om erstatning. I dissen sakene søkte jeg i andre lokalaviser med stikkordene «ett år og fire måneder» og «overgrep». I noen saker fant jeg da navn på forsvarer, i andre dukket det ikke opp mer informasjon.

Jeg måtte da notere ned datoen saken stod på trykk, og etter en stund skjønte jeg at avisene sjelden omtalte saken samme dag som dommen kom. Dommen ble som regel avsagt mellom en uke og en dag før den ble omtalt. I få tilfeller samme dag.

2.1.2 Tips

I søkene etter overgrepssaker i mediene dukket det opp saker jeg trengte mer informasjon om, og i samtaler med lokaljournalister, ansatte i skole og politi, fikk jeg tips om flere saker. Det var ikke sjelden de ikke kunne huske den saken jeg spurte om, men at de mente det hadde vært en annen sak i sitt område. Dette var saker som ikke var omtalt eller var omtalt med ord jeg ikke hadde søkt på. Jeg gikk da tilbake og søkte etter den nye saken. Tipsene var oftest konkrete, og med navn på skoler eller barnehager. Her dukket det opp dokumenter fra et møte på skolen med tema «overgrepssaken.» I ett annet tilfelle hadde en barnehage en foreldremøteinnkalling, og i et tredje var det treff på kommunens hjemmeside med omtale om en overgrepssak.

2.1.3 Dommer

Listen over overgrepssaker som jeg hadde funnet på nett var lang, og inneholdt flere saker enn jeg hadde forventet å finne. Det var omtrent 60 saker på dette tidspunktet. Jeg hadde tre permer med sakene katalogisert etter geografi, fra nord og langs kysten vestover, til sør og så innlandet.

a) Eldre saker

Jeg begynte nå å gå gjennom dommene jeg allerede hadde funnet i jobben med å gå gjennom tingrettsavgjørelsene i 2015 og januar 2016, før TV2 hadde sin sak. Her var det fem saker hvor dommen inneholdt informasjon om at den dømte arbeidet i barnehage eller skole. Andre dommer nevnte ikke yrket til den dømte. Dette gjald særlig dommer som gjaldt overgrepssaker. Enkelte av disse dommene hadde likhetstrekk med saker jeg hadde funnet i mediesøkene, og jeg søkte dermed på navnet til den dømte.

Facebook røpet i ett tilfelle at dette var snakk om en lærervikar. I ett annet tilfelle ga søk i kommunens sider treff på ansattelister, og det viste seg at dette også var en ansatt i en barnehage.

I et tredje tilfelle, dette gjald en dom som dukket opp våren 2016, fikk jeg treff i et møtereferat fra en skole i området hvor den dømte bodde.

Lista over saker ble altså litt lengre etter dette arbeidet.

Så startet den krevende jobben med å hente inn dommer fra overgrepssakene på lista.

Tingrettene praktiserer en form for «mindreoffentlighet» når det gjelder å gi ut dommer til pressen. Det er store forskjeller mellom tingrettene, og der noen er hjelpelige er andre ikke det.

Tingretten kan gi ut en dom dersom de har nok informasjon til å kunne identifisere dommen.

Jeg startet med å sende mail til tingrettene med den informasjonen jeg hadde og ba om utlevering av dom. Dette ga ikke uttelling. I mange tilfeller fikk jeg ikke svar, i noen tilfeller avsto tingretten innsyn enten med å vise til at de ikke kunne finne dommen, eller at de ikke kunne gi den ut med så lenge jeg ikke hadde nok informasjon. Et fåtall sendte dommen, og de som gjorde det hadde fått eksakt dato for dommen.

Nok informasjon var i utgangspunktet dato for dom og saksnummeret til dommen. Dette hadde jeg i utgangspunktet ikke. Jeg fant informasjon om hvordan man skal be om en dom og hvordan man skal klage under Pressens offentlighetsutvalg og brukte dette. (se vedlegg 2) Jeg viste også til håndboka til Den norske Dommerforening «Dommerne og mediene» og at identifisering skal være av en grad som gjør det uproblematisk for domstolen å finne den fram, hvor det står at dato for avgjørelsen, dommerens/aktors/forsvares navn, nærmere opplysninger om siktelsen/tiltalen, avgjørelsen også kunne være tilstrekkelig. Heller ikke dette førte fram i mer enn et fåtall av sakene, og i avslagene etter klagen viste domstolen til at de ikke kunne finne dommen på dato. Jeg hadde nå jobbet med saken i flere måneder, og lurte på om jeg måtte senke kravene. Og bygge omtalen av sakene på det jeg allerede hadde funnet i mediasøkene.

På dette tidspunktet fikk jeg hjelp av en reasercher i redaksjonen, og han valgte å ringe rundt til tingrettene. Reasercheren hadde innsikt i rettssystemet etter å ha jobbet for et advokatfirma, og i den telefoniske kontakten med tingrettene ba han om å bli satt over til rettsavdelingen. Der forklarte han prosjektet og ga all informasjon man nå hadde om sakene. Igjen fikk han beskjed om å sende en skriftlig forespørsel, og denne gangen ba han om å få et navn å sende den til. Det å få en mail i sitt eget navn, gjorde at den ansatte anstrengte seg for å finne dommen. Dette ga uttelling, og plutselig begynte permene å fylles opp med dommer.

Jeg fulgte også opp med denne måten å jobbe på, og kunne nå i samtale med tingrettene vise til tidligere sendte mailer og uteblitte svar. Dette var også noe som gjorde inntrykk på de ansatte. Ved flere anledninger opplevde både reasercher og jeg nå at de fikk tilsendt både dommen de ba om og en annen, som den ansatte i tingretten selv husket.

Til tross for stor velvilje blant ansatte i tingrettene var det fortsatt overgrepssaker hvor de ikke fant dommene. Dette viste det seg, skyldtes nesten utelukkende at dato for dommen var feil. I presseklippene stod det ofte «er nylig dømt for...» eller bare «en lærer er dømt for...», og som regel betydde dette at personen var dømt den siste uka. Men enkelte ganger stemte ikke det.

Jeg sendte igjen klager til tingrettene, men det som man kanskje kunne tolke som vrangvilje, viste seg rett og slett å være sant- tingrettene kunne ikke finne dommene.

Nå måtte både jeg og reasercher skaffe mer informasjon om sakene. Å ringe kommuner eller skoler viste seg å være nytteløst. Frykten for å bryte taushetsplikten var stor, og i tillegg kom det at de ikke ønsket negativ oppmerksomhet om sitt eget. Forsvarsadvokater viste seg å være lite villige til å gi ut informasjon om sakene klientene deres var dømt i. Aktorer var ofte hjelpeløse og det samme var bistandsadvokater. Den siste uka før publisering hjalp også tre journalister i redaksjonen til med arbeidet med å systematisere sakene og hente inn de siste dommene. Til slutt hadde vi dommer i nesten alle sakene. Det var to som gjenstod.

b) Nye saker

Samtidig som vi jobbet med å finne de gamle sakene dukket det opp nye saker. Disse fant vi både i tingrettene, som det nå var rutine å gå gjennom, og gjennom medieklipp. Det siste var særlig viktig for de stedene hvor tingrettene ikke legger ut rettsavgjørelser.

2.1.4 Siktelsler/tiltaler

De fleste nye sakene var ikke kommet så langt som til domstolene. Siktelsene ble ofte omtalt i mediene, og her ringte jeg rundt til politidistriktene og ba om å få siktelsen og fremdriftsplan. Politiet var i de fleste tilfeller lite villige til å si noe som helst av hensyn til etterforskningen, så her måtte jeg basere meg på informasjonen om varetektsfengslingen som ble lagt ut på nett. Den er sparsommelig, og viser stort sett bare til paragraf. I jobben med siktelsene møtte journalist og reasercher på et hemmelighold som var vanskelig å forstå. Selv etter å ha forklart saken og prosjektet var politiet veldig lite villige til å uttale seg om noe som helst, heller ikke hvilket politidistrikt som etterforsket saken. Dette gjaldt en sak i Vestfold, en på Romerike og fire saker i Bergen som gikk på besittelse av overgrepsmateriale. Man satt igjen med spørsmål om siktelsen var frafalt og var usikre på om sakene måtte tas ut av materialet. Denne gåten fikk jeg svaret på da Bergenspolitiet i november avslørte en pedofiliring gjennom operasjonen «Dark Room.» Overgrepssakene politiet både på Øst- og Vestlandet ikke hadde villet kommentere inngikk i dette sakskomplekset «Dark Room.»

Tiltalene var litt lettere å få informasjon om av politiet. Her hadde politiet avsluttet sitt arbeid og kunne informere om den utferdigede tiltalen, men i ett tilfelle var også dette en sak i «Dark Room.»

2.2 Casen som ble hovedsaken

I jobben med å finne alle sakene og dommene ble jeg overrasket over omfanget. Jeg satt med 80 overgrepssaker i barnehage og skole, som senere viste seg å være 74, da enkelte ble frikjent i lagmannsretten og det var tilfeller av dobbelt bokføring. Jeg skjønnte at de ikke ville være mulig å skrive en reportasje om hver, og bestemte meg for å velge ut en. Dette var enkelt. En sak utpekte seg klart, både i antall offer, antall år overgriperen hadde fått holde på og i den oppsiktsvekkende ansvarsfraskrivelsen fra offentlig ansatte rundt overgriperen. Det var saken fra Tysvær, hvor en lærer ble dømt for overgrep mot en gutt, men hvor det kom fram i lokalmedia at han hadde forgrepet seg på langt flere elever.

2.2.1 Bygge tillit

Dommen fra Haugaland tingrett kom i 2010, og den gangen saken kom opp var den opprivende og vond for de involverte. Når jeg nå skulle forsøke å få kontakt med dem var det få som ønsket å prate med meg. Jeg startet med å ringe forsvareren til gutten som ble utsatt for overgrepet læreren ble dømt for. Advokaten viste til en ny advokat, som igjen erklærte at gutten ikke ville prate og at heller ikke hun kunne uttale seg. Bistandsadvokaten til ofrene i Tysvær, som læreren innrømmet overgrep mot, men ikke ble dømt for på grunn av foreldelse, var travel og lite opptatt av saken. Politimannen som etterforsket saken hadde byttet jobb og lensmannskontoret i Tysvær var nybemmanet og ingen der ville prate.

Jeg dro til Tysvær likevel. Jeg hadde en bekjent fra bygda, som i løpet av en lunsj kunne fortelle om det som skjedde den gangen og hvem som var involvert. Med denne informasjonen ringte jeg bistandsadvokaten igjen, som nå gikk med på å kontakte ett av ofrene. Offeret var villig til å prate med meg, men ønsket ikke å bli intervjuet. Jeg dro hjem til ham og etablerte kontakt.

Etter en ukes tid ble det en ny tur. Denne gangen for å møte etterforskeren fra den gangen, han som hadde byttet jobb. Han ville fortsatt ikke bli intervjuet, men gikk med på et møte og en prat. I løpet av samtalen kom det fram nye opplysninger, blant annet om hva som var blitt gjort og ikke blitt gjort av de ansatte i kommunen den gangen læreren jobbet i Tysvær. Igjen møtte jeg offeret, som kom med enda mer informasjon og som nå hadde bestemt seg for å stille til intervju, anonymt.

Jeg hadde nå oppnådd tillit både hos politi og offer, men fortsatt var det for få stemmer til å lage en sak og ikke minst, mange påstander som måtte underbygges med fakta.

2.2.2 Dokumentene

Jeg hadde dommen i saken, og noen dokumenter hentet fra Tysvær kommune sine nettsider fra den gangen saken var oppe i 2010. Læreren var blitt dømt for ett overgrep. Det skjedde i Finnmark, og gutten som ble utsatt ønsket ikke å prate. Jeg bestemte meg for å finne ut alt jeg kunne om det som skjedde før læreren dro til Finnmark. Jeg skjønnte på politietterforskeren at dette var noe politiet i Haugesund hadde gått gjennom da de etterforsket overgrepet i Finnmark. Politiet hadde gått helt tilbake til slutten av 60-tallet, og avhørt flere titalls ofre og vitner. Jeg visste at dersom jeg kunne få mer informasjon om denne etterforskningen ville mye være gjort. Men hvordan? Som tidligere krimjournalist i Dagbladet har jeg fremdeles noen kilder i politiet, men ingen av dem jobbet i Haugesund.

a) Søknad om innsyn i saksmappa

Igjen ble Pressens offentlighetsutvalg en stor hjelp. Etter å ha lest at man kan søke om innsyn i saksmappen i avsluttede straffesaker, gjorde jeg det. Søknadstekstens grunnlag fant jeg under offentlighetsutvalget. (se vedlegg 3) Etter en uke fikk jeg en telefon fra en politiadvokat, den samme som var aktor i saken mot overgriperen. Politadvokaten sa at jeg kunne få innsyn og lurte på hvordan man skulle gjøre det praktisk. Politiet hadde ikke ressurser til å kopiere opp alle dokumentene, da det var flere fulle permer, og de var opptatt av at dokumentene ble behandlet konfidensielt.

b) Behandlingen av dokumentene.

Jeg foreslo at jeg og reasercher kunne komme til Haugesund, hente dokumentene, frakte dem til et egnet sted, skanne dem og levere dem tilbake. Jeg forklarte at de etter dette ville bli oppbevart på en ekstern harddisk med kryptering, og at denne ville bli oppbevart nedlåst. Jeg fikk låne et kontorlokale i Sandnes i Rogaland gjennom noen kjente. Her var det en kopimaskin med skanner som ikke var knyttet opp til virksomhetens datasystem. Jeg og researcher hentet dokumentene og kjørte til Sandnes. En tur som tar omtrent 2 timer. Vi arbeidet hele dagen med å skanne dokumentene. I dette arbeidet dukket det opp ett etisk dilemma. Skulle vi skanne alt, også dokumenter vi visste at aldri ville bli brukt i en sak? Dette gjaldt først og fremst bildematerialet. Vi bestemte oss for å la bildematerialet forbli urørt, og scannet ikke dette. Det fordi det allerede var bestemt, i samråd med redaktør, at bladet ikke ville bruke bilder, i anonymisert tilstand. Det ble da til at man bladde fort forbi bildematerialet, men valgte å skanne resten av dokumentene. I disse dokumentene lå det

flere tegninger av overgrepssituasjoner og skriftlige beskrivelser av overgrep. Dette valgte vi å skanne og oppbevare, blant annet fordi dette var informasjon om overgrep som fant sted langt tilbake i tid og som ville bli omtalt i saken.

Etter å ha fått alle dokumentene inn på en bærbar harddisk ble de kryptert.

Krypteringsprogramvaren som ble tatt i bruk var Western Digital sin programvare. Valget falt på denne programvaren da det var samme produsent som den eksterne harddisken, og egnet seg godt til kryptering av eksterne harddisker.

I løpet av kvelden ble det klart at det var mye interessant informasjon om saken i saksmappen, men at noe viktig manglet; avhørene av de ansatte i skolen, kommunen og lensmann fra den tiden hvor læreren innrømmet overgrepene første gang på 70-tallet og fram til han ble dømt i 2010. Dette var avhør både offeret og politimannen hadde pratet om, og jeg skjønnte at de nok tilhørte en annen sak i samme kompleks. Jeg ringte politiadvokaten på kvelden og fikk til svar at den saken var det lensmannskontoret i Tysvær som hadde hatt ansvaret for. Tidlig neste dag ringte jeg lensmannen, som syntes det var en merkelig forespørsel og svarte at han på ingen måte kunne utlevere den saksmappen. Men han mente at den også kunne ligge under politiet i Haugesund. Det viste seg å stemme, og jeg fikk søknaden om innsyn i også denne mappen hurtigbehandlet. Da saksmappen fra saken ble levert tilbake til politiet i Haugesund den ettermiddagen, fikk researcheren utlevert den andre saksmappen. Siden vårt opphold i Haugesundsområdet var på vei mot slutten var denne mappen kun en kopi av den opprinnelige saksmappen. Mappen ble tatt med til våre egne lokaler og ble skannet før vi destruerte den fysiske versjon.

Nå hadde vi alle papirene i saken, all informasjon, alle navn på ofre, mistenkte i skole og kommune og avhør av den dømte og hans nærmeste.

De etiske spørsmålene stod nå i kø. Kan man kontakte et vitne i en straffesak, et vitne som pratet med politiet under forutsetning av at dette forble hos dem? Og ofrene, kunne man oppsøke dem?

2.2.3 Intervjuene

Jeg startet intervjurunden med kildene som ønsket å bli intervjuet. Jeg hadde et ønske om å prate med så mange som mulig, og å få belyst saken fra alle sider. Jeg ville gjerne prate med minst ett offer, overgriperen, en advokat, en politietterforsker, en fra lensmannskontoret, en rektor, en skolesjef og en forelder. Etter å ha gått grundig gjennom papirene, skjønnte jeg at det var nødvendig å prate med flere av hver kategori, blant annet var minst tre av rektorene interessante, to skolesjefer og flere fra politiet. I tillegg ville jeg gjerne prate med flere av ofrene, da de hadde ulike historier og var blitt misbrukt med års mellomrom.

Jeg var forsiktig med å ta kontakt direkte med ofrene, da jeg hadde skjønnt at mange av dem aldri hadde pratet med noen andre enn politiet om overgrepene. Men etter mitt kjennskap til saken var det ett offer, i tillegg til han jeg allerede hadde pratet med, som kunne tenkes å ønske å fortelle. Han avslo høflig forespørselen jeg sendte på tekstmelding.

Jeg tok igjen kontakt med offeret jeg allerede hadde pratet med og avtalt tid for intervju.

Denne gangen med fotograf. I tillegg fikk jeg avtale med aktor i saken og politietterforskeren

som fram til nå bare hadde vært en kilde til informasjon. Sammen med fotografen gjorde jeg unna disse intervjuene på et par dager.

Fotografen ble en viktig støtte i det videre arbeidet. Han satte seg grundig inn i saken, og var til stede under intervjuene. En utfordring under intervjuene dukket fort opp; journalisten visste nå mer enn de ulike involverte i saken. Jeg måtte passe seg for ikke å viderebringe informasjon fra saksmappen som ikke skulle på trykk. Det var vanskelig, særlig når intervjuobjektene gjerne ønsket svar på spørsmål de hadde grublet på lenge. Neste tur til Tysvær ble planlagt og før denne kontaktet hun de ansatte i skolen, i kommunen og på lensmannskontoret som unnlot å ta affære i de årene den gangen læreren jobbet i Tysvær. Ingen av dem ønsket naturlig nok å stille til intervju, men de gikk med på å møte henne da de skjønnte at det likevel ville bli skrevet en sak om dette. Møtene ble utsatt et par ganger, og i denne fasen var det viktig ikke å presse kildene. Det gikk omtrent tre uker fra første kontakt til journalisten dro til Tysvær for å møte dem. Fortsatt hadde hun ikke fått tak i flere av de involverte, og planen var nå å dra hjem til dem og ringe på døra.

Da jeg satt på flytoget og var på vei fikk til Tysvær fikk jeg en tekstmelding fra tidligere lensmannsbetjent som trakk seg fra møtet. De andre var fortsatt usikre på om de ville bli intervjuet, og jeg fryktet flere avlysninger, men de kom ikke. Møtene startet med at jeg fortalte hva som ville stå i artikkelen, og hva jeg gjerne ville ha kommentarer til. Møtet ble til intervjuer, og de tidligere ansatte i skolevesenet forklarte sin handlemåte og var veldig åpne om hva som lå bak handlingene deres. De ga uttrykk for at det var godt å få forklart sin side av saken. Også denne gangen var fotografen med og var en god støtte.

Det var flere jeg ikke hadde fått kontakt med, og under intervjuene fikk vi vite at en av de ønskede kildene døde samme sommer. En annen dro jeg og fotografen hjem til og da kunne datteren fortelle at han var på sykehjem og ikke kunne intervjues.

Jeg hadde forut for denne turen forsøkt å komme i kontakt med overgriperen, uten å lykkes. Det var viktig at han fikk vite at Utdanning jobbet med denne saken og kom til å skrive om den. Like viktig var det at han fikk anledning til å uttale seg dersom han ønsket det.

Jeg startet med å kontakte forsvareren hans. Denne besvarte ikke telefonene, tekstmeldingene eller mailene fra meg. Da jeg endelig fikk tak i ham var han brysk og sa at han ikke ønsket å snakke om saken og at man burde la «den stakkars mannen være i fred» før han slang på røret. Jeg mailet advokaten og spurte om det var klienten som ikke ønsket å uttale seg eller om det var advokaten. Advokaten svarte da at det var han, altså advokaten, som ikke ønsket å prate og at ikke ville forhøre seg med sin tidligere klient om å prate med oss.

Jeg kontaktet da den lokale presten, som jeg hadde hørt at overgriperen hadde kontakt med. Heller ikke presten ønsket å formidle informasjon om saken og tilbudet om å få uttale seg videre til overgriperen.

Jeg bestemte meg da for å ta direkte kontakt med overgriperen, men han svarte ikke på hjemmetelefon og mobilen var avstengt. Han hadde ingen Facebook-konto eller kjente mailadresse. I redaksjonen diskuterte vi hvor grensen går mellom å overholde tilsvarsretten og trakassering. Var det å troppe opp på trappa til en overgriper som hadde sonet straffen sin å utsette ham for utilbørlig press? Var det å ringe barna hans utilbørlig og trakassering av dem? På det første spørsmålet kom vi fram til at det var så viktig å få informert ham om saken at svaret var nei, mens på det siste ble svaret ja.

Sammen med fotografen dro jeg derfor til overgriperen sin adresse og ringte på døra. Det var ingen som åpnet. Det samme gjentok vi dagen etter, men heller ikke denne gangen åpnet han. Tilbake i redaksjonen fortsatte jeg forsøkene med å kontakte overgriperen, og en dag var mobilen slått på. Han svarte ikke på oppringing, men på melding. Overgriperen svarte at han trengte betenkningstid på om han ville uttale seg. Dette fikk han, og etter en ukes tid svarte han ja. Intervjuet fant sted en uke etter dette igjen. Også denne gangen med fotografen tilstede som både fotograf og støtte.

2.2.4 Etske dilemmaer og den følelsesmessige påkjeningen

Denne saken var full av etiske dilemmaer. Jeg måtte stadig minne meg selv på at dette var en viktig sak å få belyst for å orke å fortsette. En ting er å intervju noen som ønsker saken fram i lyset, men verre er det å kontakte dem som ikke ønsker det. Vi ble tatt overraskende godt imot av alle kildene, og bestrebet oss på ikke å møte dem med våre fordommer. Målet var at de skulle få fortelle sin versjon av saken. Hvert eneste intervju var en påkjening for kildene. De var personlig berørt av saken, og det var godt å være to under intervjuene.

Den detaljerte informasjonen vi hadde om saken gjorde at kildene pratet åpnere og sa mer enn de egentlig ønsket. Dette var jeg klar over, og lot alle få lese gjennom sitatene sine både en og to ganger. De fikk stort sett ta bort det de ikke ønsket på trykk. Noen diskusjoner ble det, men også dem endte med forståelse. Til tider opplevde vi at vi satt i et terapirom, og at kildene var mer åpne og personlige enn de ønsket å være på trykk. Dette korrigerer vi for.

Under intervjuene klarte vi stort sett å holde våre egne følelser i sjakk, men fikk pratet om inntrykkene i bilen på vei fra de ulike stedene. Et unntak var intervjuene og de mange samtalene med offeret. Her var det ikke mulig å la være å få medfølelse for det han hadde opplevd, og det føltes naturlig å vise at det gikk inn på oss.

Vi opplevde også at våre fordommer ble mindre, og forståelsen større underveis i arbeidet.

Metode – del 3: Resultatene

Arbeidet med oversikten over overgrepssakene fortsatte helt til dagen før publisering, og da endte vi opp med 74 saker hvor en ansatt i skole eller barnehage var siktet, tiltalt eller dømt for overgrep. Antall ofre var over 250. (se vedlegg 4) Vi laget et xl-ark med funnene, og statistikken vår viste blant annet at:

Av de 74 var 73 menn.

Det var flest jenter blant ofrene.

Ofrene var mellom 2 og 18 år.

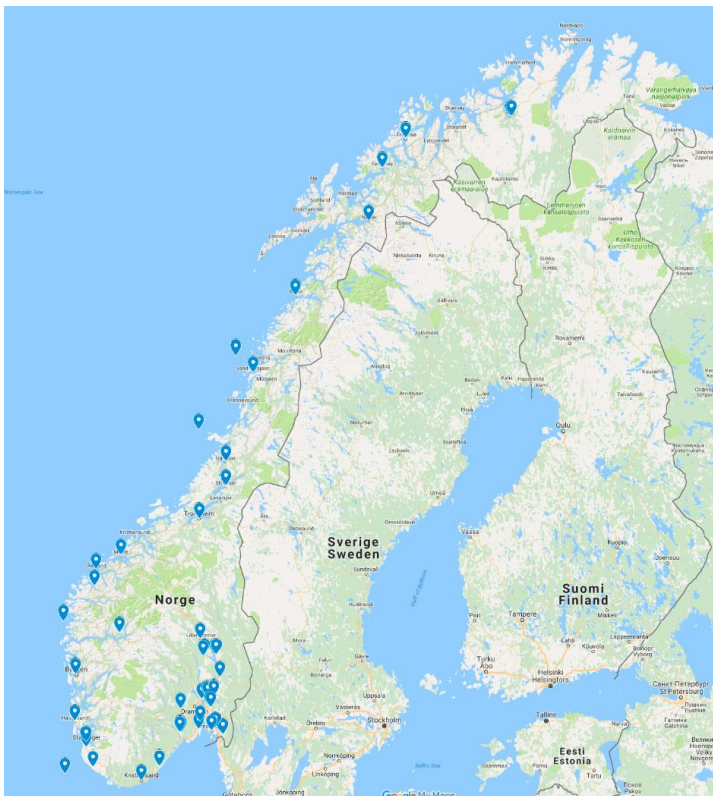
Overgriperne var mellom 20 og 70 år.

Overgriperne forgrep seg i de fleste tilfeller mot barn de hadde ansvar for på skolen eller i barnehagen.

Overgriperne i skolevesenet forgrep seg over lengre perioder, mens barnehageansatte ble tatt etter få overgrep.

Barnehageansatte ble oftere dømt for overgrepsbilder, enn ansatte i skole.

Det var store forskjeller på antall saker fordelt på landsdel.

Saken fra Tysvær gikk over 26 sider i bladet. Historien om læreren som foregrep seg på barn i mer enn 35 år fikk det meste av plassen, mens en kortversjon av alle de andre overgrepssakene ble presentert på fire sider. (se vedlegg 5)

Metode – del 4: Oppfølging og konsekvenser

Statistikken vi laget inneholder flere funn som enda ikke er presentert, men som vil komme i saker vi skal følge opp med i løpet av 2017. Etter at saken stod på trykk fikk vi flere tips. En av dem kom fra moren til offeret i Finnmark. Hun ville gjerne fortelle sin historie. Dette hadde vært et ønske fra meg fra starten av, men foreldrene til de andre ofrene var for gamle eller døde. Moren fortalte sin historie i første utgave av Utdanning 2017.

Flere ofre for overgripere i skole har tatt kontakt, og foreldre til barn som er ofre for overgripere i barnehage har kontaktet oss. Det samme har to overgripere.

4.1 Saken har avdekket:

Saken avdekket at overgrep skjer både i skole og barnehage, i et stort omfang. Hver måned blir en ansatt i en utdanningsinstitusjon siktet, tiltalt eller dømt for overgrep, og ikke alle sakene kommer så langt. Saken fra Tysvær viste en unntakshet i skolesystemet som er til stor skade for barn. Barn skal være trygge når de er i barnehagen eller på skolen, men når de ansvarlige rundt overgriperen velger å lukke øynene eller være naive, får man enda flere ofre. Utdanningsystemene er ikke oppmerksomme nok og har ikke gode nok rutiner til forhindre seksuelle overgrep. Det er et samfunnsproblem som er vondt og som man helst vil lukke øynene for.

4.2 Konsekvenser og gjennomslag:

Vi presentert saken todelt, først tallene på nett også saken fra Tysvær med tallene i Utdanning. Tallene ble presentert samtidig i Dagsrevyen og jeg ble intervjuet om saken. Dette førte til stor oppmerksomhet om saken, og at flere lokale medier også hadde saken.

I tillegg fulgte lokalmediene i Haugesund tett opp saken fra Tysvær. De refererte det Utdanning skrev, og fulgte opp med egne saker. Tysvær kommune varslet at de skal gå gjennom saken.

Utdanningsforbundet har varslet at de vil ha fokus på overgrep og tydeliggjøre hvilket ansvar ansvarlige i skoler og barnehager har for å forhindre overgrep etter sakene. En annen konsekvensen er at Utdanningsforbundet jobber for en lovendring. I dag er det lov å jobbe i videregående skole selv om en er dømt overgriper. En tredje er at lesere som i dag jobber i skolen eller barnehagen, har tatt kontakt og sagt at de nå er mer årvåkne.

Sluttord

Denne saken handler om et tungt tema, som jeg som journalist har kviet meg for å jobbe med. Jeg har skrevet saker om mange former for omsorgssvikt tidligere, men ikke seksuelle overgrep. Min aversjon mot emnet, var den samme som flere av de ansatte i skolen i Tysvær hadde, jeg orker ikke se det. Men da jeg fant at den kriminaliteten ansatte i skole- og barnehage oftest gjør seg skyldig i, er seksuelle overgrep, kom jeg ikke utenom.

Saken ble omfattende, og langt mer tidkrevende enn både jeg, redaksjonen og redaktøren hadde sett for seg. At jeg likevel fikk holde på med den i mer enn ett år, og på full tid i et halvt år, er jeg takknemlig for. Gjennom sakene har Utdanning synliggjort ofre som man tidligere trodde var ytterst få, og vi har også fått vist at utdanningssystemene ikke har de verktøyene de trenger til å hankses med dette samfunnsproblemet.

Det har vært en følelsesmessig påkjenning å jobbe med denne saken, men jeg siterer en, for meg, ukjent kilde: Det disse barna har måttet tåle å oppleve, må vi tåle å høre.